

Interakcje wybranych leków z alkoholem a poziom wiedzy studentów pielęgniarstwa

Interactions of selected medicines with alcohol and the level of knowledge of nursing students

ELŻBIETA NAZAR¹, GRAŻYNA CHOJNACKA-KOWALEWSKA²

¹ Studenckie Koło Naukowe Nauk o Zdrowiu, Instytut Nauk o Zdrowiu PWSZ we Włocławku, opiekun Koła: dr Beata Haor

² Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Bł. Ks. J. Popiełuszki we Włocławku

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/IwP.2019.004>

ISSN:2451-1846

Streszczenie:

Wstęp. Jednoczesne spożywanie leków i alkoholu może prowadzić do wielu interakcji, niekiedy niebezpiecznych dla zdrowia i życia. Dotyczą także one leków dostępnych w aptece bez recepty, takich jak leki przeciwbólowe i przeciwzapalne, antyalergiczne, antybiotyki czy leki na niestrawność i zgagę. W Polsce 89% Polaków przyjmuje leki dostępne bez recepty. Z kolei 72% dorosłych osób w Polsce pije napoje alkoholowe.

Cel. Celem badań była analiza wiedzy studentów kierunku pielęgniarstwo na temat możliwych reakcji wybranych leków z alkoholem.

Materiał i metody. Badania przeprowadzono w 2019 roku wśród 66 studentów kierunku pielęgniarstwo. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietowania oraz autorski kwestionariusz ankiety.

Wyniki. Zdecydowana większość studentów pielęgniarstwa nie dysponuje pełną wiedzą na temat możliwych interakcji popularnych leków z alkoholem.

Wnioski. Studenci kierunku pielęgniarstwa powinni pogłębiać swoją wiedzę na temat interakcji, które mogą wystąpić w przypadku spożywania alkoholu

i leków. Pozwoli to na ich profesjonalny udział w farmakoterapii pacjentów i prowadzenie wobec nich działań z zakresu edukacji zdrowotnej.

Słowa kluczowe: alkohol, leki, interakcje

Abstract:

Introduction. Mixed consumption of medicines and alcohol can lead to many interactions, sometimes dangerous to health and life. This also refers to over-the-counter medicines, such as painkillers and anti-inflammatory medicines, anti-allergic medicines, antibiotics or medicines for indigestion and heartburn. In Poland, 89% of people take over-the-counter medicines. In turn, 72% of adults in Poland drink alcoholic beverages.

Aim. The aim of the research was to analyse the knowledge of nursing students on possible reactions of selected medicines with alcohol.

Material and methods. The research was carried out in 2019 among 66 students of nursing. The method of diagnostic survey, questionnaire technique and author's questionnaire was used.

Results. The vast majority of nursing students do not have full knowledge about the possible interactions of popular medicines with alcohol.

Conclusions. Students in the field of nursing should deepen their knowledge about the interactions which may occur under the mixed consumption of alcohol and medicines. This will allow for the professional nature of pharmacotherapy and health education of the addicted.

Keywords: alcohol, medicines, interactions

Wstęp

Pielęgniarki, aby należycie wypełniać zadania w ramach funkcji wychowawczej, profilaktycznej i promowania zdrowia, powinny dysponować rzetelną wiedzą. Dotyczy to m. in. sytuacji, w których jako przedstawiciele zawodów medycznych otrzymują

pytania od pacjentów o możliwe interakcje przyjmowanego leku ze spożytym alkoholem.

W Polsce prawie 89% społeczeństwa przyjmuje leki. Z kolei 72% Polaków deklaruje spożywanie alkoholu [1].

Działanie alkoholu na organizm człowieka jest zależne m. in. od wieku i płci. U kobiet występuje wyższe stężenie alkoholu we krwi niż u mężczyzn z powodu mniejszej zawartości wody w ich organizmie. Z kolei wśród seniorów uwarunkowane jest to spowolnieniem metabolizmu typowym dla procesu starzenia się. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na dystrybucję i wydalanie alkoholu w organizmie człowieka starego jest politerapia w przebiegu chorób przewlekłych [2].

Szereg leków może wchodzić w interakcje z alkoholem. Środki przeciwbólowe zawierające ibuprofen, naproxen i kwas acetylosalicylowy w połączeniu z alkoholem mogą prowadzić do krwawienia, owrzodzenia żołądka oraz biegunki. Z kolei preparaty zawierające paracetamol mogą uszkodzić wątrobę. Do zaburzeń pracy serca, oddychania oraz uczucia niepokoju może doprowadzić spożycie alkoholu w połączeniu z przyjmowaniem antybiotyków. Na przyspieszoną pracę serca oraz nagłe zmiany w ciśnieniu tętniczym krwi będzie wpływać jednoczesne spożycie alkoholu i leków stosowanych w cukrzycy, leków na niestrawność oraz środków stosowanych w leczeniu infekcji na bazie ketokonazolu czy metronidazolu. Alkohol może doprowadzić do przedawkowania leków przeciwalergicznych, antydepresantów i syropów przeciwkaszlowych z powodu wzrostu stężenia leków w surowicy krwi [2,3]. Natomiast leki na niestrawność, zgagę i nadkwaśność potęgują jego działanie. Leki przeciwalergiczne, antydepresanty i leki przeciw nudnościom (m.in. stosowane w chorobie łokomocyjnej) w połączeniu z napojami alkoholowymi mogą być przyczyną senności i zawrotów głowy [2].

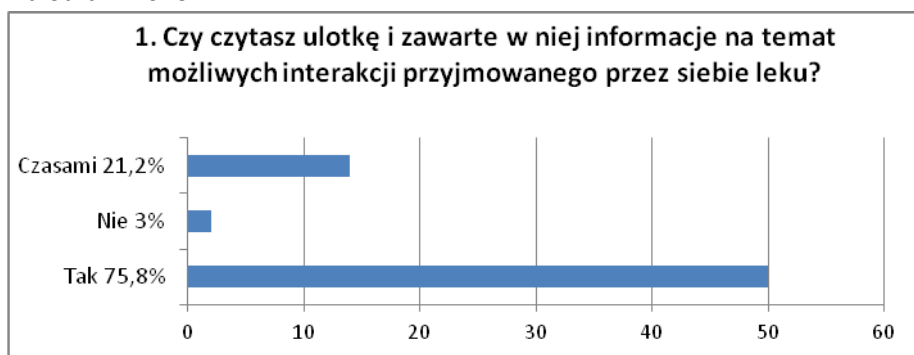
Celem badań była analiza wiedzy studentów kierunku pielęgniarstwo na temat interakcji wybranych leków z alkoholem.

Materiał i metody

Badania przeprowadzono wśród grupy 66 studentów studiów I stopnia na kierunku pielęgniarstwo PWSZ we Włocławku w lutym i marcu 2019 roku. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietowania oraz autorski kwestionariusz ankiety zawierający 10 pytań dotyczących wiedzy o interakcjach wybranych leków z alkoholem.

Wyniki

Poniżej zaprezentowano wyniki badań własnych. Na rycinie 1 przedstawiono opinie badanych dotyczącą zapoznawania się z ulotkami leków.

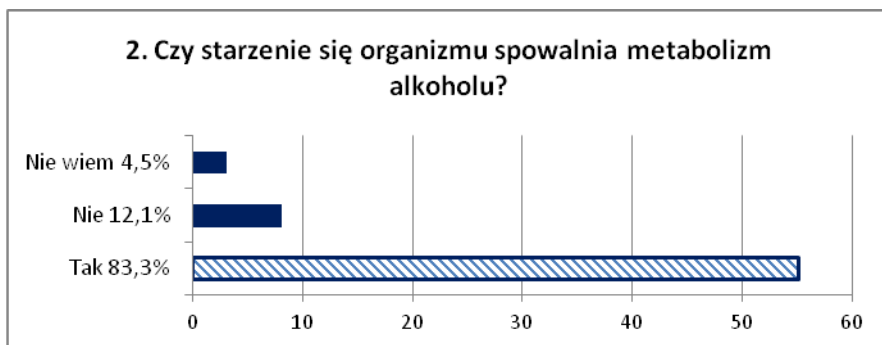

Ryc. 1. Opinia respondentów na temat zapoznawania się z informacjami dotyczącymi interakcji leków, które załączone są do ulotek leków.

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z ryciny 1 zdecydowana większość studentów (75,8%) przed przyjęciem leku sprawdza informacje zawarte w ulotce, ponad 21% badanych czyni to czasami, a 2% respondentów nigdy.

Rycina 2 prezentuje poziom wiedzy badanych na temat wpływu wieku na metabolizm alkoholu.

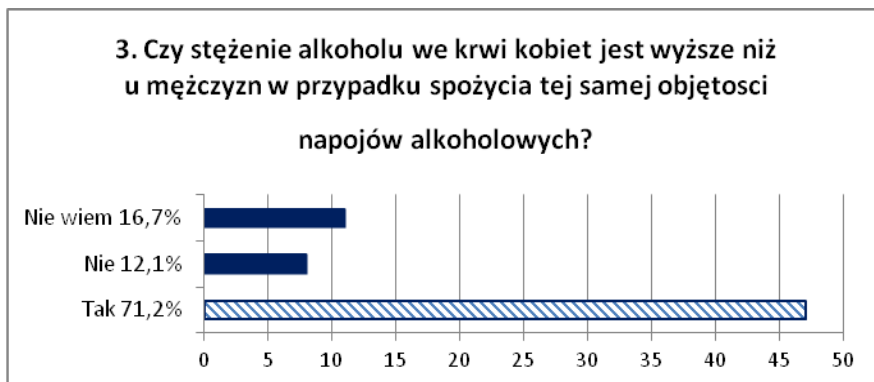

Ryc. 2. Ocena wiedzy badanych na temat wpływu wieku na metabolizm alkoholu.

Źródło: opracowanie własne

Ponad 80% studentów deklaruje posiadanie wiedzy na temat tego, że wraz z zaawansowaniem wieku spowolnieniu podlega metabolizm organizmu, w tym także i alkoholu. Wiedzy na ten temat nie posiadało prawie 17% ankietowanych.

Rycina 3 prezentuje poziom wiedzy studentów na temat wpływu alkoholu na organizm w zależności od płci.

Ryc. 3. Ocena wiedzy studentów na temat wpływu alkoholu na organizm w zależności od płci.

Źródło: opracowanie własne

Rycina 3 obrazuje procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące różnic w stężeniu alkoholu we krwi kobiet i mężczyzn w przypadku spożycia tej samej ilości napoju alkoholowego. Większość badanych (71,2%) udzieliła poprawnej odpowiedzi wskazując na wyższe stężenie w odniesieniu do kobiet. Z kolei 16,7% ankietowanych nie była pewna swojej wiedzy i udzieliła odpowiedzi „Nie wiem”. Natomiast 12,1% respondentów udzieliło błędnej odpowiedzi.

Na rycinie 4 przedstawiono opinie badanych studentów na temat interakcji leków przeciw nudnościom, antydepresantów i leków przeciwalergicznym z alkoholem.

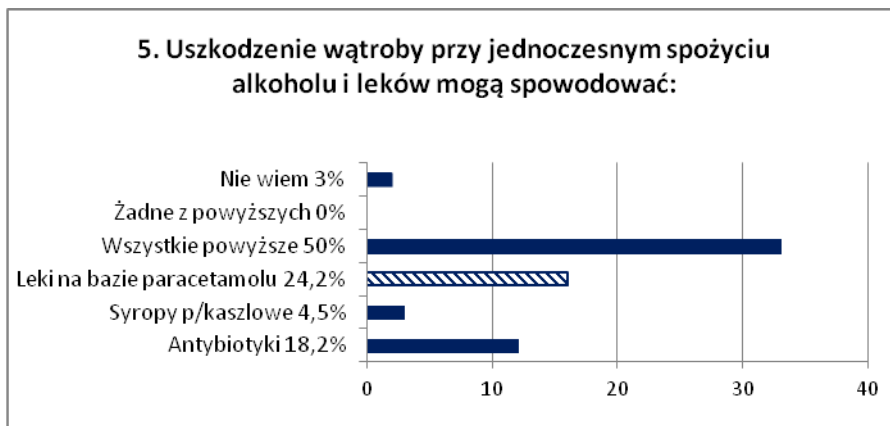

Ryc. 4. Ocena wiedzy studentów na temat interakcji alkoholu z lekami przeciw nudnościom, antydepresantami i lekami przeciwalergicznymi.

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa ankietowanych (57,6%) udzieliła poprawnej odpowiedzi wskazując, że wszystkie leki wskazane w pytaniu w połączeniu z alkoholem mogą wywoływać senność i zawroty głowy. Według 30,3% studentów objawy te mogą wynikać z interakcji leków antydepresyjnych. Niewielki odsetek studentów wskazał na takie działanie w odniesieniu do leków przeciwalergicznych (6,1%) i leków przeciw nudnościom (4,5%). Natomiast 4,5% ankietowanych nie posiadało wiedzy na ten temat.

Rycina 5 prezentuje poziom wiedzy studentów na temat uszkodzenia wątroby wynikającego ze spożycia alkoholu i leków.

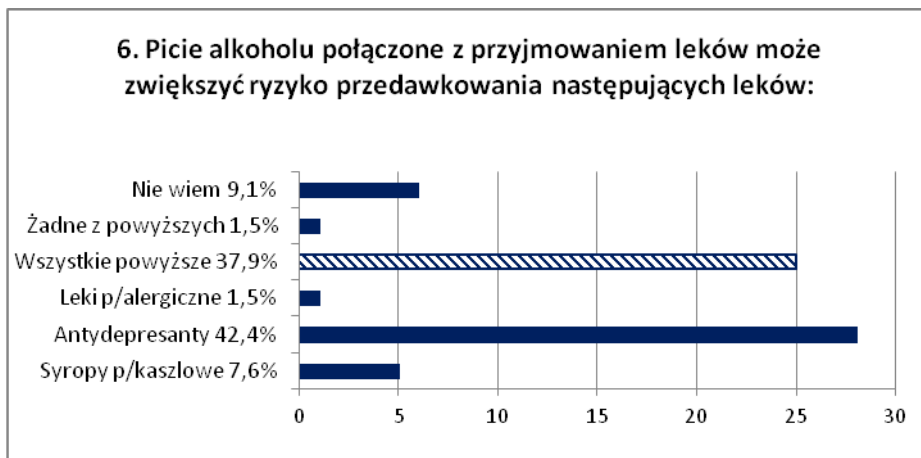

Ryc.5. Ocena wiedzy studentów na temat uszkodzenia wątroby wynikającego ze spożycia alkoholu i leków.

Źródło: opracowanie własne

Połowa respondentów uważa, że do uszkodzenia wątroby może dojść podczas spożywania alkoholu i wszystkich grup leków wskazanych w pytaniu tj. leków zawierających paracetamol, antybiotyków i syropów przeciwkaszlowych. Prawidłowej odpowiedzi udzieliło zaledwie 24,2% badanych wskazując na hepatotoksyczny wpływ alkoholu przyjmowanego razem z lekami na bazie paracetamolu. Natomiast 3% respondentów nie znało odpowiedzi na pytanie.

Rycina 6 obrazuje poziom wiedzy studentów na temat wpływu alkoholu na zwiększone ryzyko przedawkowania leków.

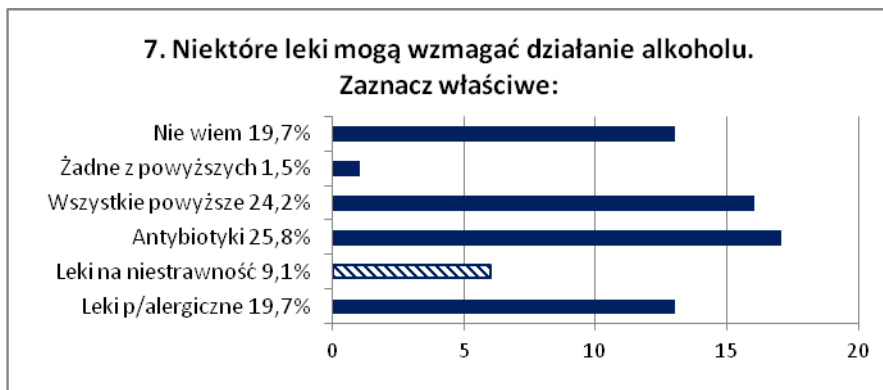

Ryc.6. Ocena wiedzy studentów na temat wpływu alkoholu na zwiększone ryzyko przedawkowania leków.

Źródło: opracowanie własne

W pytaniu o przedawkowanie leków spowodowane spożyciem alkoholu, większość studentów (42,4%) wskazała błędną odpowiedź podając tylko antydepresanty. Zdaniem niewielkiego odsetka respondentów działanie takie wykazują także syropy przeciwkaszlowe (7,6% odpowiedzi) i leki przeciwalergiczne (1,5% odpowiedzi). Prawidłową odpowiedź wskazującą na to, że ryzyko przedawkowania dotyczy wszystkich wymienionych w pytaniu leków łączonych z alkoholem zaznaczyło 37,9% ankietowanych. Ponad 9% respondentów nie posiadało wiedzy na ten temat.

Rycina 7 przedstawia zakres wiedzy badanych na temat leków potęgujących działanie alkoholu.

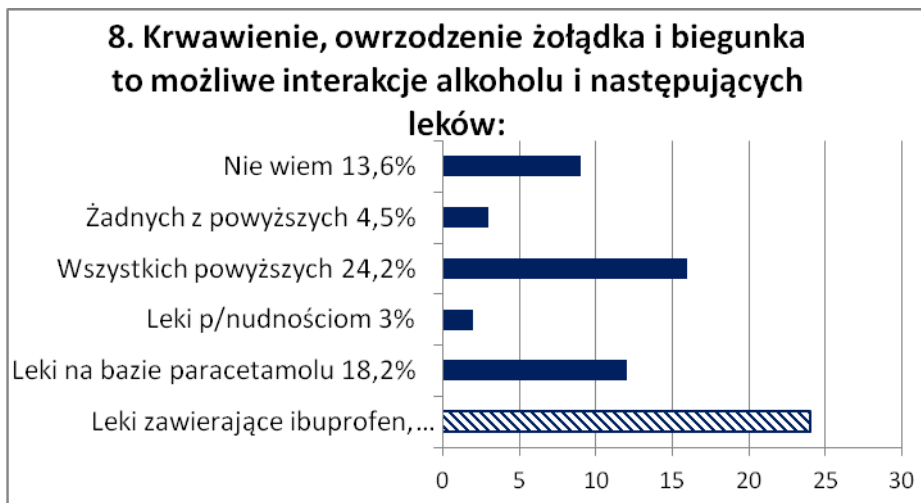

Ryc. 7. Ocena wiedzy studentów na temat leków potęgujących działanie alkoholu.

Źródło: opracowanie własne

W pytaniu 7 studentom dużą trudność sprawiło wskazanie leków, które w połączeniu z alkoholem mogą wzmacniać jego działanie. Zaledwie 9,1% podało prawidłową odpowiedź wskazując na leki na niestrawność, zgagę i nadkwaśność. W opinii studentów leki potęgujące działanie alkoholu to antybiotyki (25,8% odpowiedzi), leki przeciwalergiczne (29,7% odpowiedzi) lub wszystkie leki wymienione w pytaniu (24,2%). Prawie 20% respondentów nie potrafiło wybrać żadnej z dostępnych odpowiedzi.

Na rycinie 8 przedstawiono opinie badanych na temat przyczyn krwawień, owrzodzeń żołądka i biegunek jako interakcji alkoholu i leków.

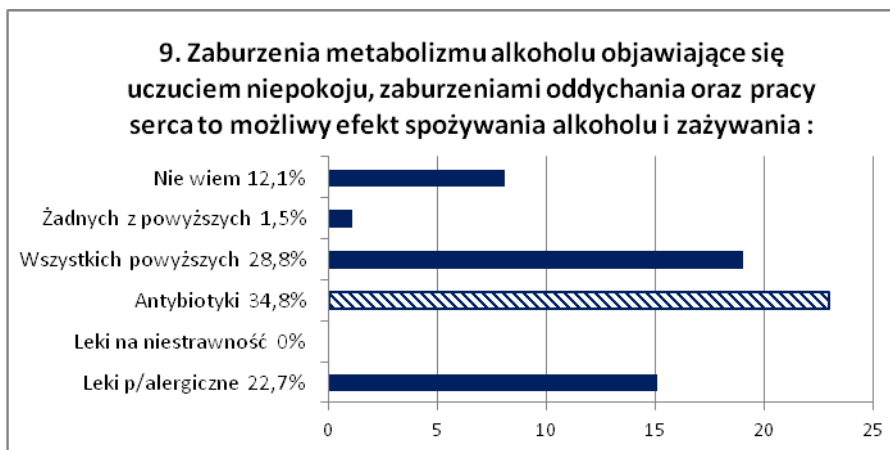

Ryc. 8. Ocena wiedzy studentów na temat przyczyn krwawień, owrzodzeń żołądka i biegunek jako interakcji alkoholu i leków

Źródło: opracowanie własne

Wykres 8 obrazuje rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie, jakie leki w połączeniu z alkoholem powodują krwawienie, owrzodzenie żołądka i biegunkę. Większość studentów (36,4%) wskazała, że leki zawierające ibuprofen, naproxen w połączeniu z alkoholem powodują krwawienie, owrzodzenie żołądka i biegunkę. Jako odpowiedzialne za te reakcje ankietowani wskazali również leki przeciw nudnościom (3% odpowiedzi), leki zawierające paracetamol (18,2% badanych) lub wszystkie grupy leków wymienione w pytaniu (24,2% respondentów). Ponad 13% respondentów nie wiedziało jakie leki i alkohol przy jednoczesnym spożyciu mogą wywoływać wymienione interakcje. Tylko 4,5% badanych uważa, iż żadne z wymienionych leków nie powodują takich objawów.

Rycina 9 przedstawia poziom wiedzy studentów na temat zaburzeń metabolizmu alkoholu z przyjmowanymi lekami, a objawiającymi się: uczuciem niepokoju, zaburzeniami pracy serca i oddychania.

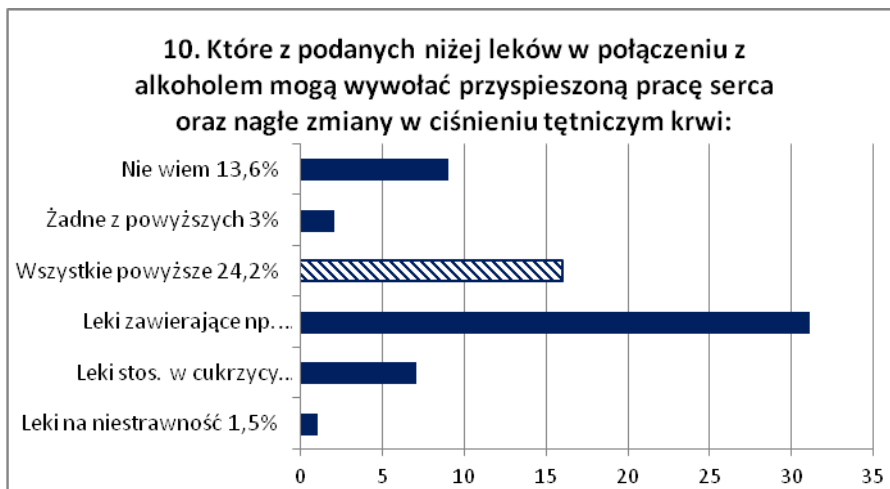

Ryc. 9. Ocena wiedzy studentów na temat zaburzeń metabolizmu alkoholu z przyjmowanymi lekami a objawiającymi się: uczuciem niepokoju, zaburzeniami pracy serca i oddychania.

Źródło: opracowanie własne

Blisko 35% studentów udzieliło prawidłowej odpowiedzi wskazując, że uczucie niepokoju, zaburzenia pracy serca i oddychania to efekt zaburzeń metabolizmu alkoholu przyjmowanego razem z antybiotykami. Natomiast 22,7% badanych uważa, iż za te reakcje są odpowiedzialne leki przeciwalergiczne, a prawie 30% respondentów wskazało leki na niestrawność, zgagę i nadkwaśność, leki przeciwalergiczne i antybiotyki. Żadne z grup leków wymienionych w pytaniu w ocenie 1,5% badanych nie prowadzi do występowania takich objawów. Odpowiedzi na zadane pytanie nie znało ponad 12% osób.

Rycina 10 przedstawia zakres wiedzy ankietowanych na temat interakcji leków i alkoholu przejawiających się nagłymi zmianami w ciśnieniu tętniczym krwi oraz przyspieszoną pracą serca.

Ryc. 10. Ocena wiedzy studentów na temat interakcji alkoholu i leków przejawiających się nagłymi zmianami w ciśnieniu tętniczym krwi oraz przyspieszoną pracą serca.

Źródło: opracowanie własne

Większość studentów nie posiadała wiedzy na temat leków wywołujących przyspieszoną pracę serca oraz nagłe zmiany w ciśnieniu tętniczym krwi w połączeniu z alkoholem. Prawie połowa badanych (47%) uważa, iż są to leki stosowane w leczeniu infekcji mające w swoim składzie metronidazol lub ketokonazol. Zdaniem 10,6% respondentów są to leki stosowane w cukrzycy, a znikomy odsetek ankietowanych (1,5%) uważa, że są to leki na niestrawność, zgagę i nadkwaśność. Ponad 10% badanych nie potrafiła wskazać takich preparatów. Tylko około 25% respondentów wskazało wszystkie wymienione w pytaniu leki, które w połączeniu z alkoholem powodują przyspieszoną pracę serca oraz nagłe zmiany w ciśnieniu tętniczym krwi.

Dyskusja

Polska przoduje w grupie krajów europejskich w zakresie spożywania leków dostępnych bez recepty. Większość środków przeznaczanych na reklamę pochłania promowanie leków dostępnych bez recepty czyli leków OTC, co stanowi ewenement w skali Europy [4].

W Polsce wg badań przeprowadzonych przez Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) w 2015 roku, prawie 9 na 10 Polaków czyli 89% społeczeństwa, przyjmowało leki dostępne bez recepty (OTC) i suplementy diety. Wśród leków OTC, najczęściej spożywane są środki przeciwbólowe i przeciwzapalne (68%), środki łagodzące objawy przeziębienia i grypy (68%), witaminy, minerały i środki poprawiające odporność organizmu (52%), leki łagodzące dolegliwości układu pokarmowego (27%). Informację na temat zażywanego leku, Polacy najczęściej czerpią z ulotek (88%) [4].

Według danych z raportu Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) Polacy nie odbiegają od średniego spożycia alkoholu w Europie. Zbliżony poziom konsumpcji utrzymuje się od kilku lat i wynosił 10,3 litra na osobę w latach 2009-2011, a w latach 2015-2017 - 10,5 litra czystego alkoholu na osobę w grupie wiekowej 15 lat i powyżej. Więcej alkoholu piją m.in. Niemcy, Francuzi i Czesi [5].

Według statystyk Głównego Urzędu Statystycznego w 2017 roku spożycie alkoholu w litrach na jednego mieszkańca Polski wyniosło: 3,3 l 100% alkoholu czyli 4,95 l 40% wódki, 6,1 l wina i miodów pitnych i 98,5 l piwa [6].

Spożycie alkoholu zwiększa o 24% ryzyko wystąpienia interakcji z lekami. Szacuje się, że 25% nagłych hospitalizacji może być efektem jednoczesnego spożycia alkoholu i leków [7].

Spożywanie alkoholu przez osoby starsze stanowi jeden z najbardziej niezauważanych problemów. W grupie osób w wieku 60 lat i więcej, nadużywanie napojów alkoholowych dotyczy około 5% seniorów, z czego 1/3 to osoby, które zaczęły pić po 60 roku życia.

Pojawiających się problemów zdrowotnych zazwyczaj nie wiąże się z alkoholem. Zmieniająca się wraz z wiekiem farmakokinetyka i farmakodynamika alkoholu, zwiększa jego toksyczność na tkanki, w tym na mózg. Zwiększa to częstość interakcji z lekami stosowanymi w terapii szeregu chorób charakterystycznych dla seniorów [8].

Prawie 80% kobiet spożywa alkohol. Zakłada się, że przy tej samej masie ciała kobiety i mężczyzny i tej samej ilości spożytych napojów alkoholowych, organizm kobiety otrzyma go o 40% więcej. O tym, że jest bardziej toksyczny dla płci żeńskiej, wie niewiele osób. Ryzyko negatywnych konsekwencji wzrasta wraz z ilością wypitego alkoholu. W związku z różnicami w budowie i funkcjonowaniu organizmów kobiet i mężczyzn, u tych pierwszych szybciej dochodzi do dysfunkcji wątroby, mózgu, układu hormonalnego, upośledzane są funkcje poznawcze. Zwiększa się także ryzyko wystąpienia nowotworu sutka, osteoporozy, zaburzeń lękowych i depresyjnych. U kobiet ciężarnych spożywających alkohol znacznie częściej dochodzi do poronień i przedwczesnych porodów oraz występowania zespołu FAS [9].

Wnioski

1. Większość studentów pielęgniarstwa czyta ulotki dołączone do przyjmowanych leków oraz zdaje sobie sprawę z wpływu starzenia się organizmu na metabolizm alkoholu.
2. Ankietowani wiedzą jakie leki w połączeniu z alkoholem mogą wywołać zawroty głowy, senność, zaburzenia oddychania oraz pracy serca i uczucie niepokoju.
3. Wśród studentów nie brakuje jednak błędnych opinii na temat tego, jakie leki wywołują interakcje z alkoholem.

Zalecenia dla praktyki pielęgniarskiej

Studenci kierunku pielęgniarstwa powinni pogłębiać swoją wiedzę na temat interakcji, które mogą wystąpić w przypadku spożywania alkoholu i leków. Pozwoli to na ich profesjonalny udział w farmakoterapii pacjentów i prowadzenie wobec nich działań z zakresu edukacji zdrowotnej.

Bibliografia/Bibliography:

1. Piekarzewska M., Zajenkowska-Kozłowska A. Zdrowie i zachowanie zdrowotne mieszkańców Polski w świetle Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia (EHIS) 2014r. Główny Urząd Statystyczny. Notatka informacyjna. Warszawa 2015.
http://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5513/10/1/1/zdrowie_i_zachowania_zdrowotne_mieszkanow_polski_w_swietle_badian_ehis_2014.pdf
[dostęp z dnia 03.01.2019r]
2. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism
<http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/Medicine/medicine.htm> [data dostępu z dnia 03.01.2019r]
3. Joško-Ochojska J., Spandel L., Brus R. Interakcje alkoholu i dymu Tytoniowego z lekami – wiedza potrzebna na co dzień. Hygeia Public Health 2015, 50(3): 474-481
4. Feliksiak M. Leki dostępne bez recepty i suplementy diety. Komunikat z Badań. Centrum Badań Opinii Społecznej. 2016/158
https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_158_16.PDF
[dostęp z dnia 03.01.2019r]

5. Wojtyniak B., Goryński P. Sytuacja zdrowotna Polski i jej uwarunkowania – synteza. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego- Państwowy Zakład Higieny. Warszawa 2018
6. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Badania i informacje statystyczne. Statystyki <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki> [data dostępu z dnia 03.01.2019r]
7. Waszkiewicz N. Interakcje alkoholu z lekami. Medycyna po Dyplomie. 2016/05 <https://podyplomie.pl/medycyna/21933,interakcje-alkoholu-z-lekami> [data dostępu z dnia 03.01.2019r]
8. Habrat B. Problemy z piciem alkoholu przez osoby starsze. Borgis - Postępy Nauk Medycznych 8/2011, s. 701-704.
9. Fudała J. Kobiety i alkohol, PARPAMEDIA, 2007. <http://www.parpa.pl/index.php/szkody-zdrowotne-i-uzaleznienie/kobiety-i-alkohol> [dostęp z dnia 03.01.2019r]

Otrzymano: 24.01.2019r.

Zaakceptowano: 28.02.2019r.